

KORTE ZOOLOGISCHE AANTEKENINGEN

door

J. C. VAN DER MEER MOHR

Pristis sp.— Op de vischpasars van de grootere kustplaatsen in Deli worden vrij geregeld zaagvisschen aangebracht, die gereedelijk aftrek vinden bij de Chineesche en Maleische bevolking. Meestal zijn het kleine exemplaren, tot een meter lengte ongeveer. De zaag dezer zeebewoners wordt na de vangst direct afgekapt om eventuele ongelukken, welke de dieren daarmee zouden kunnen veroorzaken, te voorkomen. Een heel enkele maal worden zaagvisschen van beduidend grootere afmetingen gevangen. Ten bewijze daarvan moge fig. 1 dienen. De totale lengte van de zaag, zooals die is afgebeeld, bedraagt 1.44 m; de grootste breedte (tusschen de onderste tanden gemeten) is 27 cm en het gewicht (luchtdroog) 9.55 kg. Het moet dus wel een visch van zeer respectabele afmeting geweest zijn, waaraan deze zaag heeft toebehoord; volgens het verhaal van den Chinees, van wien ik het betreffende voorwerp verwierf, zou de visch (*P. perotteti*?) meer dan 4 m lang geweest zijn.

Fig. 1. Zaag van een zaagvisch.

Over zaagvisschen is in deel VII van *De Tropische Natuur* al eens wat geschreven; een fraaie foto van een zaagvisch kan de belangstellende lezer vinden op blz. 143 van jaargang XVIII van dit tijdschrift.

Chrysopelea ornata (Shaw).— Eind Mei van dit jaar werd me een slang ter determinatie gebracht, welke slang het dochtertje van een te Medan woonachtigen Engelschman in den bal van de — als ik me niet vergis — linkerhand gebeten had, terwijl het kind in bed lag te slapen. Het meisje (± 7 jaar oud) heeft niet de minste narigheid van dit ongeval

ondervonden; de gebeten hand vertoonde, behalve een paar onbeduidende prikwindjes door de tanden van de slang veroorzaakt, geen enkel opvallend verschijnsel en deed ook geen pijn.

Scolopendra sp.— Een mij persoonlijk zeer goed bekend Medanner werd onlangs, tijdens zijn welverdiende nachtrust, gebeten door een klaba ng. Het was hem alsof er met een speld krachtig in zijn linker benedenarm gestoken werd en toen hij het electrisch licht opgedraaid had, kon hij nog net waarnemen, hoe een roodbruin gekleurd beest met veel pooten zich onder het hoofdkussen ging verschuilen. Er werd met de noodige omzichtigheid jacht gemaakt op het gedierte, dat door de persoon in kwestie terstond voor een klaba ng was aangezien en — zooals gezegd — inderdaad ook een duizendpoot bleek te zijn, een exemplaar van bijna 11 cm lang. Op de gebeten plek waren enkele druppeltjes bloed zichtbaar en de huid zwol op als na een flinken muggenbeet, doch over pijn of koorts had de patiënt niet te klagen.

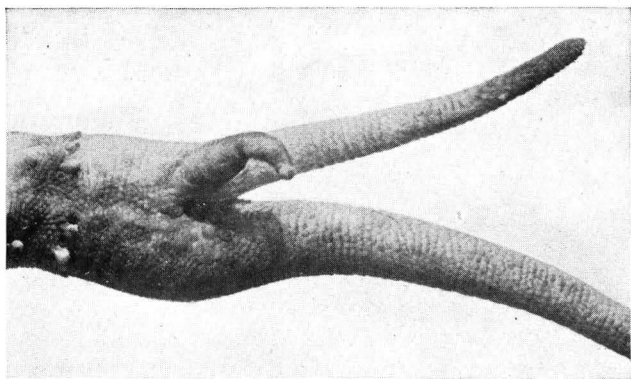

Fig. 2. *Gekko monarchus* met een in 3 takken verdeelden staart.

Gekko monarchus (Dum. et Bibr.).— In vroegere jaargangen van dit tijdschrift zijn al eens meer tjtjak- en tokeh-monstra ter sprake gekomen en afgebeeld; het betrof dan dieren, waarvan de staart in meerdere of mindere mate gevorkt was. Eind van het vorige jaar kreeg ik van een stadgenoot een exemplaar van *Gekko monarchus*, welke in het bezit bleek te zijn van een wel zeer curieuzen staart. Dit orgaan verdeelt zich 22 mm voorbij de anale opening in 3 takken van ongelijke lengte. De beide grootste takken, resp. 26 en 16.5 mm lang, liggen in één en hetzelfde vlak, de derde tak verheft zich echter schuin naar boven; dit staartstukje is slechts 6 mm lang (fig. 2).

De afstand van snuit tot anus bedraagt bij de bewuste tokeh 69 mm; het dier had dus nog geenszins zijn maximale grootte bereikt, toen het zijn leven moest laten tijdens een „schoonmaak” en juist omdat het zoo'n raren staart bezat.

Fig. 3. Manjar-kolonie in een kemiri-boom op de onderneming Amplas, 1933.

(Miscellanea Zoologica Sumatrana LVII, 1931).
Op de hierbij gereproduceerde foto (fig. 3) van een manjar-kolonie

Fig. 4 Manjar-kolonie in een klapper-boom op de onderneming Batang.

in een kemiri boom zijn duidelijk eenige samengestelde nesten te zien. De voornaamste broedperiode van *Ploceus passerinus infortunatus* HART. schijnt op Sumatra's Oostkust (althans in de laagvlakte) in de tweede helft van Juni te beginnen en in Augustus te eindigen: een broedperiode van korteren duur valt in de maand Februari. De broedperioden van *P. p. infortunatus* zijn hier dus klaarblijkelijk aan den drogen tijd gebonden.

Voorts oppert de heer LOOPUYT het vermoeden, dat de manjars, die bij hem in een op zijn erf staanden koningspalm nestelden, hun nesten hoofdzakelijk aan de bovenste bladeren hadden opgehangen, omdat ze „de onderste takken, die spoedig kunnen afvallen, mijden”. Fig. 4 bewijst, dat de manjars met die omstandigheid niet altijd rekening houden bij het bouwen der nesten.

Electrocucie van kalongs.— Ik heb het hier in Medan reeds eenige keeren gezien, dat een kalong dood op of tusschen de draden van het elektrische verlichtingsnet hing. Dit strookt weliswaar niet geheel met het algemeen aan vlermuizen toegekende, buitengewoon sterk ontwikkelde vermogen om tijdens de vlucht zelfs de allerfijnste obstakels waar te nemen en te ontwijken. Het is echter zeer goed denkbaar, dat er ook in het leven van een vlermuis momenten voorkomen (bij de achtervolging door een soortgenoot b.v.), waarop dat vermogen haar tijdelijk in den steek laat. Weten

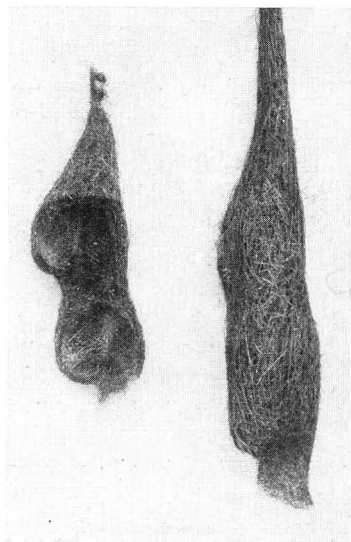

Fig. 5. Samengesteld manjar-nest.

andere lezers intusschen meer over dergelijke gevallen van electrocutie te berichten?

Suncus murina (L.). — Het gepiep in een der laden van mijn laboratorium-schrijftafel onthulde me het familiegeheim van een huisspitsmuis. „Wij weten” — schrijft KOPSTEIN in een artikel, dat de biologie van de huisspitsmuis behandelt in verband met de beteekenis van dit dier voor de epidemiologie der builenpest op Java (Geneesk. Tijdschr. Ned. Indië XXVII, 1932, blz. 1337 — 1349) — „dat *Pachyura murina* haar nest gewoonlijk naast het huis bouwt, ook wel, doch minder dikwijls, in het huis of de bijgebouwen” (l. c. blz. 1342). Een betere bevestiging van de juistheid van de door mij gespatieerde bewering dan fig. 6 geeft, kan — dunkt me — moeilijk geleverd worden. Wij hebben nog geprobeerd of mama-spitsmuis ook op een andere plaats — in onvrijwillige hechtenis nl. — haar jongen wilde grootbrengen, wat echter alleen tot gevolg had, dat ze haar jongen opat; toen hebben we mama maar in de formaline gestopt.

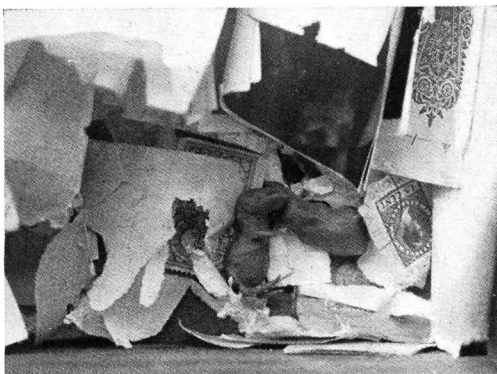

Fig. 6. De huisspitsmuis in huis.

Rectificatie. — Indertijd heb ik bij het neerschrijven van een kleine mededeeling over de rusthouding van *Cyrestis*-vlinders (De Trop. Nat. XX, blz. 203) een rare stommititeit begaan. Als soortnaam van den vlinder gaf ik nl. *martinus* FRUHST. op en dat is zeer bepaaldelijk niet juist. De soortnaam moet m. i. ten rechte luiden: *irmae* FORB.

Medan, Aug. 1933.

KORTE MEDEDELINGEN

Bestuiving van *Parkia* door vleermuizen en bijen. — In de jaargang 1929 van dit tijdschrift hebben de heren DANSER en VAN HEURN op blz. 118 en 140 enkele mededelingen gedaan over het bezoek van vleermuizen aan de bloeiwijzen van de p e t é-boom. DANSER nam waar, dat de bezoekende vleermuizen zich met de kop naar boven op de bloeiwijzen plaatsten, terwijl VAN HEURN mededeelt, dat zij zich met de kop omlaag vasthechten. De door de laatste geschoten vleermuis bleek een *Cynopterus brachyotis javanicus* te zijn, die tot de kleinere vruchtenetende vleermuizen behoort. Zij zijn dus niet voor de opname van stuifmeel gebouwd en bezoeken de bloeiwijzen van de p e t é dus waarschijnlijk om daarvan te eten. Het is e vraag, of zij door hun vretelij niet meer schade doen dan voordeel door eventuele bestuiving. Daar ik de vleermuizen vaak in de *Parkia*-bomen gezien had, besloot ik de zaak eens wat meer in biezonderheden na te gaan, maar mijn ontijdig vertrek uit Indië deed ook dit onderzoek in het beginstadium eindigen.

Zoals bekend is, draagt de p e t é min of meer peervormige bloeiwijzen, die aan lange stelen aan de takken hangen. Op de knotsvormige bloeias zijn een groot aantal kleine bloemen dicht bijeen geplaatst. De bovenste bloemen (d. w. z. wanneer men de bloeiwijzen voor zich houdt, zoals ze aan de bomen hangen, dus eigenlijk de basale bloemen) zijn geslachtsloos, hun meeldraden zijn tot zogenaamde staminodiën vervormd, daaronder zijn de manlike bloemen geplaatst en nog meer naar beneden de tweeslachtige. Het aantal meeldraden en dus ook de hoeveelheid stuifmeel is zeer groot. Slechts een klein deel van de stampers groeit tot peulen uit. Het is daarom niet van grote betekenis, wanneer een deel van deze stampers vernield wordt, indien de bloeiwijze maar niet zodanig beschadigd wordt, dat vruchtvorming is uitgesloten. Wel vindt men vaak sterk beschadigde bloeiwijzen, maar dit wordt waarschijnlijk niet door de goede bestuivers gedaan.

Op de bomen in de Plantentuin komen tamelijk grote vleermuizen op bezoek. Zij vliegen eerst in bogen rondom de kroon, zwieren dan tussen de takken door, om zich ten slotte op een bloeiwijze neer te zetten. Meestal blijven ze slechts korte tijd op de bloeiwijzen zitten, van enkele seconden tot bijna een minuut lang. De dieren vliegen 's avonds en daardoor wordt het waarnemen zeer bemoeilikt, maar met een sterke electriese lantaarn en een kijker gewapend lukte het. Het is echter zeer wel denkbaar, dat de dieren door het sterke licht worden verschrikt en het bezoek daardoor slechts zeer kort duurde. Waarnemingen in de maneschijn gedaan, leerden echter ook, dat de duur van het bezoek